

IOSUD - UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT

DECONSTRUCȚIA EULUI

ÎNTRE REALITATE ȘI IREALITATE

ÎN OPERA LUI MAX BLECHER

Doctorand,

Hristu Nicoleta (Hurmuzache)

Conducător științific,

Prof. univ. dr. EUGENIA-SIMONA ANTOFI

Seria U2: Filologie-Română Nr.20

Galați

2019

IOSUD - UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT

DECONSTRUCȚIA EULUI ÎNTRE REALITATE ȘI IREALITATE ÎN OPERA LUI MAX BLECHER

Doctorand,

Hristu Nicoleta (Hurmuzache)

Președinte,

Prof. univ. dr. **Nicoleta IFRIM**

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Conducător de doctorat,

Prof. univ. dr. **Eugenia-Simona ANTOFI**

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Referent oficial,

Prof. univ. dr. **Gheorghe MANOLACHE**

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Referent oficial,

Prof. univ. dr. **Iulian BOLDEA**

Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie

„George Emil Palade” din Târgu Mureș

Referent oficial,

Prof. univ. dr. **Doinița MILEA**

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Seria U2: Filologie-Română **NR.20**

Galați

2019

Seriile tezelor de doctorat susținute public în UDJG începând cu 1 octombrie 2013 sunt:

Domeniul fundamental ȘTIINTE INGINEREȘTI

- Seria I 1: **Biotehnologii**
Seria I 2: **Calculatoare și tehnologia informației**
Seria I 3: **Inginerie electrică**
Seria I 4: **Inginerie industrială**
Seria I 5: **Ingineria materialelor**
Seria I 6: **Inginerie mecanică**
Seria I 7: **Ingineria produselor alimentare**
Seria I 8: **Ingineria sistemelor**
Seria I 9: **Inginerie și management în agricultură și dezvoltare rurală**

Domeniul fundamental ȘTIINTE SOCIALE

- Seria E 1: **Economie**
Seria E 2: **Management**
Seria SSEF: **Știința sportului și educației fizice**

Domeniul fundamental ȘTIINTE UMANISTE ȘI ARTE

- Seria U 1: **Filologie- Engleză**
Seria U 2: **Filologie- Română**
Seria U 3: **Istorie**
Seria U 4: **Filologie - Franceză**

Domeniul fundamental MATEMATICĂ ȘI ȘTIINTE ALE NATURII

- Seria C: **Chimie**

Domeniul fundamental ȘTIINTE BIOLOGICE ȘI BIOMEDICALE

- Seria M: **Medicină**

CUPRINS

Argument.....	5
Capitolul I Arta de a psihanaliza textul literar.....	13
1. Psihanaliză vs. literatură. Grile de lectură specifice orientării psihanalitice.....	13
2.Reconfigurarea psihicului uman, de la un demers cauzal și reductiv al psihanalizei lui Sigmund Freud la o viziune holistică și prospectivă, derivată din psihologia analitică a lui Carl Gustav Jung	29
3. Aplicații ale metodologiei psihanalitice propuse de Carl Gustav Jung în operele artistice. O posibilă estetică a psihanalizei.....	43
Capitolul II Max Blecher – Biografie/ Biografii posibile și tipuri de discurs cu miză implicit sau explicit identitară.....	50
Capitolul III Etape ale receptării critice a operei lui Max Blecher.....	70
1. De la debutul artistic până la încadrarea în canonul literar și redescoperirea postdecembristă.....	71
2. Receptarea critică recentă a lui Max Blecher.....	98
Capitolul IV Deconstrucția Eului printr-o dinamică regresivă a <i>personei</i> blecheriene în planul realității primare/ conștiinței	108
1.Etapele unei metode de interpretare psihanalitică, din perspectiva lui Carl Gustav Jung, aplicate textului blecherian.....	108
2. <i>Arhetipul Personei</i> în confruntarea cu Eul empiric: conjuncție sau disjuncție identitare.	114
2.1.Dimensiunea fizică a <i>Personei</i> reprezentate de cele trei vârste ale ființei de hârtie, copilărie, adolescență, maturitate. Intruziunea temporară a <i>Rătăcitorului</i> blecherian în irealitatea imediată printr-o formă de <i>retragere habituală</i>	114
2.2.Dimensiunea psihică a <i>Personei</i> concretizate în tipologii umane antagonice, purtătoare ale însemnelor complexe. Simptomatologia nevroticului transpusă artistic în imaginea <i>Vizionarului oniric</i> blecherian	139

2.3.Dimensiunea culturală a <i>Personei</i> desemnate de mitolegema <i>Janus Bifrons</i> , o identitate bivalentă ca produs al dedublării sau al scindării simbolice	159
--	-----

Capitolul V Revelația <i>Sinelui</i> în planul irealității imediate/ inconștientului prin fragmentarea autorului în imaginea unor arhetipuri.....	169
--	-----

1. Variante arhetipale ale <i>Animei</i> ca funcții ale <i>sistemului ectopsihic</i> (<i>gândire, intuiție, simțire, senzație</i>) în irealitatea imediată blecheriană.....	170
2. Întâlnirea <i>Animei</i> cu <i>Bătrânul Înțelept</i> într-un <i>mundus archetypalis</i> , la granița dintre <i>imaginal</i> și <i>imaginar</i> . Reverie blecheriană bicromatică.....	178
3. Contiguitatea <i>Animei</i> cu <i>Umbra</i> în secvența narativă a visului funebru.....	187
4. <i>Trickster</i> -ipostază dia-bolică și sim-bolică a <i>Umbrei</i>	197
5. <i>Hieros gamos</i> dintre <i>Umbra</i> și <i>Sine</i> în episodul oniric al <i>orașului specializat</i>	207
6. <i>Puer Aeternus</i> -renașterea timidă a <i>Sinelui</i>	220
7. <i>Sinele</i> , o voce armonioasă a naturii surprinse în grădina Berck-ului edenic	224

Capitolul VI Explorarea inconștientului colectiv, într-un registru cultural, prin experiența scrisului, un act asumat al <i>individuației</i>	237
--	-----

1. Experiențele ontice ale eroului (moartea, visul, boala, iubirea), receptate ca etape ale procesului alchimic în conceperea unei <i>Magna opera</i> blecheriene	238
2.Incursiune în mitologia culturală și personală a scriiturii lui Max Blecher.....	252
3. Manifestări ale irealității imediate (<i>hoinăreală, mortificare, visare</i>) coroborate cu procese ale realității psihice (<i>inflație, alienare,individuație</i>), construind <i>axa Eu-Sine</i>	261

Capitolul VII Reconstrucția Eului purtător al conștiinței <i>Sinelui</i> prin valorificarea unui mit al <i>individuației</i> , în descendența lui Charles Mauron, și încadrarea autorului într-o tipologie psihologică	268
---	-----

Concluzii.....	278
----------------	-----

Bibliografie.....	282
-------------------	-----

Lucrări științifice.....	299
--------------------------	-----

DECONSTRUCȚIA EULUI ÎNTRE REALITATE ȘI IREALITATE

ÎN OPERA LUI MAX BLECHER

Rezumat

Cuvinte cheie: individualuație, alienare, inflație, arhetipuri, metanoia, sincronicitate, enantiodromie.

Pornind de la problematica identității, interesantă este cercetarea din punct de vedere psihanalitic a operei literare și a personalității scriitorului în integritatea sa morală și spirituală. Max Blecher este un autor a cărui proză, privită în dimensiunea sa estetică, își camuflează substanța epică prin realizarea unei arhitecturi fragmentare a discursului românesc și face din experiența scrisului o adevărată artă a codificării simbolurilor, ceea ce permite o interpretare a operei în cheie psihanalitică și o investigare a inconștientului auctorial. Creator plurivalent, cu o tendință obsedantă de ipostaziere, trădând complexul *personei* ce se reinventează la nesfârșit, Blecher se zbate și în viața reală între extremele identitare, român și evreu, copil și adult, normalitate și maladie. Începând cu *romanul familial* care dezvăluie o manie bizară a măștilor, prin schimbarea frecventă a pseudonimelor, și finalizând cu romanul propriu-zis al eliberării fantasmelor creatoare, unde este invocată sciziunea între *personajul abstract* și *persoana reală*, identitatea se cere a fi receptată în registrul alterității, ipseitității, ileității. Această transgresare a ființei între planuri existențiale, alunecare sinuoasă între universurile posibile, refulare în supra/subdiviziunile cronotopice îl aduce pe Blecher în postura de înstrăinat, de outsider, de marginalizat al lumii exterioare și al propriei vieți. Elementul biografic este amalgamat cu ficționalul într-atât de mult, încât nu se știe niciodată dacă omul Max Blecher supraviețuiește bolii tuberculoase ca ființă empirică sau ca ființă fantasmatică ce își construiește o pseudobiografie. Doris Mironescu, un veritabil observator afectiv al lui Blecher, vorbește despre „Narațiune biografică și scriitor fără biografie”¹, în contextul unei demistificări duale, om și estet al cuvântului.

În acest sens, titlul cercetării *Deconstrucția eului între realitate și irealitate în proza lui Max Blecher* susține tema unei crize identitare, aflate la limita dintre lumile posibile create de autor, o temă de factură existențialistă, care are la bază un conflict interior al forțelor

¹Doris Mironescu, *Viața lui M. Blecher. Împotriva biografiei*, Editura Timpul, Iași, 2011, p.163.

psihice menite, fie să acționeze regresiv în sfera patologicului, fie să se impună prospectiv în vederea realizării plenare a ființei.

Scopul acestui studiu vizează explorarea inconștientului auctorial reprezentat de cele trei romane ale lui Max Blecher, marcând din perspectivă psihanalitică finalitatea procesului de *individuație*, dar și încadrarea scriitorului într-o tipologie psihologică. Analiza minuțioasă a prozei blecheriene va urmări dinamica inconștientului cu cele două straturi ale psihicului, inconștientul personal și inconștientul colectiv, ale căror manifestări vor marca stadiul evolutiv al Eului (*inflație, alienare, individuație*). În funcție de construirea axei Eu-Sine și de raportul dintre aceste două coordonate identitare, se va observa dacă opera literară, ca produs al inconștientului, poate să redea în mod artistic procesul *individuației*, o împlinire a omului și a scriitorului Max Blecher ca ființă totală.

Originalitatea tezei este confirmată de o nouă grilă de lectură, care poate dezvălui cititorului alte sensuri și semnificații ale operei, dar și corespondentul acestora în planul biografic. În acest sens, o cercetare a romanelor blecheriene prin metoda psihologiei analitice a lui Carl Gustav Jung este o adevărată provocare interpretativă, o familiarizare și o însușire temeinică a teoriilor și noțiunilor din acest domeniu, o asiduă investigație stilistică la nivelul discursului, o logică și o corelație corectă între activitatea fantasmatică a scriitorului și dinamica psihicului uman, o forță sintetizatoare capabilă să intuiască interrelaționarea dintre conștient și inconștient, Eu și Sine.

Obiectivele propuse în prezenta lucrare urmăresc investigarea inconștientului uman corelat cu dimensiunea irealității blecheriene, identificarea și interpretarea simbolurilor prezente la nivelul scriiturii, recunoașterea fantasmelor auctoriale care prind contur pe măsura intuirii unor situații conflictuale, aplicarea *amplificării* (un principiu prin care se extinde sfera interpretărilor, iar experiențele definiții ale protagoniștilor sunt asociate cu simboluri alchimice, mituri fondatoare sau procese psihice, menite să anticipeze *individuația*), validarea procesului de *individuație* care implică, pe rând, o predispoziție a forțelor contrare de a se armoniza, o schimbare evolutivă, o sincronicitate operă – viață empirică și încadrarea scriitorului într-o tipologie psihologică. Așadar, metoda aplicată are în vedere imaginea totală a personalității lui Max Blecher, omul și scriitorul fiind puși în oglindă pentru a desemna *individuația*, un mit psihologic, un semn caracteristic ce unicizează ființa și o propulsează în universalitate.

Lucrarea este structurată în șapte capitole ale căror subpuncte urmăresc o parcurgere sistematică și temeinică a teoriei metodologice și a aplicării corecte a acesteia, realizând un studiu interpretativ inovativ, care se pretează exigențelor unei cercetări științifice. Astfel, un capitol este alocat teoriilor psihanalitice, un capitol este destinat biografiei autorului, un alt capitol prezintă o trecere în revistă a receptării critice a operei blecheriene și patru capitole sunt concepute riguros în vederea realizării cercetării științifice în cazul prozei lui Max Blecher.

Primul capitol, *Arta de a psihanaliza textul literar*, este o prezentare generală a domeniului psihanalitic, care manifestă afinități și subtilități cu sfera literaturii. Se face o paralelă între cele două discipline, literatură și psihanaliză, menționându-se, pe de o parte, deosebiri, pe de altă parte, asemănările, cele din urmă dovedind transdisciplinaritatea acestor domenii ale spiritului. Psihanaliza, înțeleasă ca o metodă de cercetare și nu ca o terapie medicală, constituie o modalitate interesantă de a interpreta simbolurile și personajele textului literar, prin raportare la psihicul uman. Este realizată o inventariere a metodelor de lucru, considerate adevărate *hermeneutici* ale psihanalizei (psihobiografia, psihologia analitică, metoda lingvistico-structurală, psihocritica), menționându-se numele unor cercetători în domeniu (Sigmund Freud, Carl Gustav Jung, Jaques Lacan, Charles Mauron). În contextul acestei clasificări, se precizează punctele vulnerabile și punctele forte ale unei aplicabilități metodologice cu finalitate. Dintre metodele evocate anterior, este aleasă psihologia analitică, specifică lui Carl Gustav Jung, justificând alegerea făcută prin viziunea globală, integratoare, teleologică asupra fenomenului artistic. Studiile realizate de acest psihanalist elvețian, asupra unor opere literare, confirmă eficiența unui demers analitic ce dezvăluie conștiința artistului prin raportare la activarea inconștientului. Aplicarea unei metode de lucru psihanalitice implică și o justificare a principiului estetic, așadar se aduc argumente plauzibile în susținerea alegerii unei astfel de grile interpretative, capabile să nu știrbească valoarea operei literare și nici să denigreze imaginea scriitorului. Psihanaliza interesează, deci, în măsura în care păstrează o funcție estetică, așa cum se întâmplă în cazul literaturii, aceasta constând în descărcarea unor energii negative care sunt prezentate într-o formă artistică.

Capitolul al doilea, *Max Blecher – Biografie/ Biografii posibile și tipuri de discurs cu miză implicit sau explicit identitară*, propune o succintă prezentare biografică a scriitorului, menționându-se ipostazele unui autor atipic, vizionar, problematic ce compun un portret în avangardă. Postura de ființă empirică (om, bolnav, evreu, român) este completată de cea a artistului, cu multiplele sale fațete identitare (poet, prozator, eseist, aforist, epistolier, pictor),

făcând din această figură proteică un mit postmortem, devenit personaj literar, dramatic și cineast. Mania de a-și schimba permanent masca identității va constitui un suport pentru analiza fantasmelor, care populează universul ficțional, și se va reține neîncetata căutare identitară din planul realității empirice, având ulterior un ecou în sfera irealității imediate. Autodefinirea schizoidă, polimorfismul ființei, tăcerea în fața destinului nefast, toate vor prinde glas prin actul scrierii, concretizându-se, ulterior, în imaginea unor arhetipuri.

Capitolul al treilea, *Etape ale receptării critice a operei lui Max Blecher*, constituie o sinteză a opiniilor avizate, punctând o problematică a crizei ontologice, a crizei realului, depersonalizarea eului, ambivalența topică, temporală și identitară, repere care vor sta la baza analizei psihanalitice, aplicate în capitolele următoare. Așadar, compromisul unei autobiografii, realizate prin experiența scrisului, va descrie existența mundană ca o aventură a *individuației*. Radiografia sumară a receptării critice a autorului în epocă și în afara ei, reactualizată până în prezent, scoate la lumină abordări diverse, care ilustrează valențe inepuizabile ale operei blecheriene, determinând încadrarea definitivă a autorului în canonul literar românesc. Se pot repera abordări critice, monografice, tematice, narrative, lingvistice, transdisciplinare, hermeneutice, dar și timide încercări psihanalitice în direcție freudiană, însă un studiu aprofundat psihanalitic nu există și, pentru a epuiza toate resursele instrumentarului analitic, este nevoie de o astfel de perspectivă. Monografia este domeniul predilect de cercetare a lui Radu G. Țeposu și Dorin Mironescu, lucrările de referință, *Suferințele tânărului Blecher* (1996) și *Viața lui M. Blecher. Împotriva biografiei* (2011), propunând o viziune holistică asupra vieții scriitorului, prin evidențierea elementelor biografice importante ce ajută la conturarea unui crochiu portretistic complet. O lucrare atipică investigației literare este cea a lui Iulian Băicuș, *Micromonografie critică: Max Blecher-Un arlechin pe marginea neantului* (2004), în care perspectiva monografică devine pretext de contemplație și reflecție asupra motivelor baroce, reliefând predilecția autorului către scriitura manieristă. În aceeași direcție monografică se îndreaptă și cercetarea lui Gheorghe Glodeanu, *Max Blecher și noua estetică a romanului românesc interbelic* (2005), în care se insistă asupra aventurilor existențiale ale protagonistului al căror fior dramatic enunță autenticismul definitoriu al scriiturii blecheriene. În sfera lingvisticului, se poate aminti studiul *Timpul discursului la Max Blecher* (2007), în care Rozalia Colciar analizează nuanțele verbale și tipurile de discurs, conturate în jurul universului ficțional blecherian, reliefând o lume care se construiește intratextual. Sergiu Ailenei dedică un studiu imaginarului blecherian, *Introducere în opera lui Max Blecher* (2003), inventariind o serie de simboluri revelatorii închiderii sau deschiderii,

care enunță, pe de o parte, degradarea materiei organice și, pe de altă parte, instituirea personajului în coordonatele tropismului. Biografia receptării critice este abordată de Ada Brăvescu, în studiul *Un caz de receptare problematic și spectaculos* (2011), urmărind, pe o perioadă de șapte decenii, parcursul interpretărilor și a opiniilor avizate cu privire la verdictul axiologic, tipologia romanelor și stilul operei blecheriene, constituind paradigma unui scriitor ce capătă notorietate postmortem. Interpretarea hermeneutică a scriiturii blecheriene revine Ancăi Chiorean, care, în lucrarea *Patru dimensiuni reale în irealitatea imediată. Eseu despre stratigrafia imaginarului blecherian* (2015), creează o metodă originală de interpretare a universului romanesc, reliefat de cele patru dimensiuni ce interferează: *Lumea inteligibilă, Theatrum mundi, Infernul și Purgatoriul*. Cercetarea întreprinsă de Anamaria Ciobotaru, *Lumea și lumile lui Max Blecher. Studiu transdisciplinar* (2016), face apel la mai multe metode de investigație, metoda biografică, metoda simbolică și psihocritica, urmărind delimitarea discursurilor, literar, filosofic și grafic, care ajung să se suprapună într-un discurs narativ paratopic. Cel mai recent studiu dedicat lui Max Blecher aparține lui Dorin Ștefănescu, *Reflecții în sepia. Artă imaginii la Anton Holban și Max Blecher* (2017), care propune o interpretare pictografică a scriiturii blecheriene, intuind stratifierea lumilor ficționale, în care locuirea devine o stare a plinului și a golului, stare resimțită de eul authartic.

Merită amintită apariția unui articol semnat de doctorul Justin Neuman, *Revelația literaturii lui M. Blecher (1937)*, care psihanalizează romanul *Întâmplări în irealitatea imediată* din perspectiva lui Sigmund Freud, reducând însă valoarea textului la o psiho-sexualitate infantilă tulburată și la o simbolică falică, determinate de complexul dionisiac. Având ca punct de plecare această direcție de interpretare psihanalitică, am considerat că romanele lui Max Blecher trebuie să fie înțelese în totalitate, într-o cheie a vieții psihice a autorului. Mult mai potrivită pentru cercetarea noastră este perspectiva psihologiei analitice a lui Carl Gustav Jung, având în vedere că scriitura lui Max Blecher abundă în simboluri și în trimiteri sugestive către un imaginar abisal, corespondent al inconștientului din psihanaliză.

Următoarele patru capitole ilustrează analiza propriu-zisă a romanelor lui Max Blecher, demonstrând, pas cu pas, eficiența unui astfel de exercițiu critic, chiar și în manieră psihanalitică jungiană. Prin aplicarea metodei de cercetare a lui Carl Gustav Jung, traliul interpretativ presupune o analiză în patru pași, care direcționează studiul nostru către o echivalare a textului literar cu *procesul individuației* și către un construct identitar încadrat într-o tipologie psihologică, în funcție de activarea sferei inconștientului. Prima etapă presupune o familiarizare cu textul, prin identificarea arhetipului social, *al persoanei*, din

perspectiva dimensiunii fizice, psihice și culturale. A doua fază a demersului analitic urmărește căutarea unor arhetipuri, prototipuri anticipate de tipologia personajelor, inventariate în categoria *personei*. În etapa a treia se aplică *principiul amplificării* enunțat de Carl Gustav Jung, prin care simbolurile operei literare sunt corelate cu alte sfere culturale, extinzându-se orizontul cercetării. Ultima etapă are rolul de a valida rezultatul obținut în etapele anterioare ale analizei psihanalitice, verificându-se prezența unor mecanisme psihice care asigură armonizarea forțelor din sfera conștientului și a inconștientului.

În cazul scriitorului Max Blecher, metoda de cercetare psihanalitică a pus problema unei deconstrucții a Eului în realitatea contingentă, ceea ce a condus către o înțelegere a acestei disfuncții psihice la nivelul inconștientului și a observării minuțioase a Sinelui, care acționează prospectiv, cicatrizând această rană psihică și reconstruind un Eu integrator. Astfel, capitolul al patrulea, *Deconstrucția Eului printr-o dinamică regresivă a persoanei blecheriene în planul realității primare/ conștiinței*, reia parțial titlul cercetării, semnalând direcția de investigare a psihicului auctorial. Acest capitol susține alegerea unui titlu potrivit pentru cercetarea noastră, fiind interesant pentru demersul psihanalitic jungian, pentru că analiza arhetipul *Personei* desemnează relația dintre Eu și societate, dar și posibilitățile de adaptare a Eului în sfera realității empirice, în funcție de manifestările latente ale inconștientului. Ca arhetip social, *Persona* desemnează decupajul psihicului colectiv ce va fi analizat prin prisma celor trei dimensiuni, fizică, psihică și culturală, fiecare perspectivă aducând în prim plan o mască identitară. Componenta fizică reliefează ipostazele personajului / protagonistului blecherian, copil, adolescent și adult, urmărindu-se particularitățile fiecărei vârste, reflectate în discursul epic, similaritățile, dar și schimbările aferente fiecărei etape existențiale. Punctul comun al acestor identități marchează predispoziția personajului blecherian de a explora spațiile binevoitoare / blestimate, ceea ce favorizează conturarea unei imagini a *Călătorului* prin lumile simultane. Evadarea temporară în toposul cavernal înseamnă, din perspectivă psihanalitică, o *retragere habituală* a individului către matricea inconștientului, căci acesta nu se poate adapta realității fruste și anoste. Dimensiunea psihică a *personei* dezvăluie, în primul rând, tipologiile identitare încercate de protagonistul blecherian, *nebunul, sinucigașul, bolnavul, eroul, manechinul, clovnul*, iar în al doilea rând, complexele corespunzătoare acestora. Autonomia, dar mai ales polaritatea complexelor (*putere / falsa putere, libertate vitală / libertate thanatică, masca tragică / masca rizibilă*) conduc către tipul nevroticului, argumentarea fiind consolidată prin exemple de simptome, specifice acestei tulburări psihice, simptome identificate în comportamentul protagonistului. Excluzând

direcția unei interpretări și analize către un caz patologic și consimțind profilul artistic al scriitorului ce își construiește deliberat propriul discurs literar, am preferat corelația *personei* cu imaginea *Vizionarului oniric*, care contribuie la deconstrucția treptată a Eului empiric prin *derealizare* și *depersonalizare*. Dimensiunea culturală vizează asocierea *personei* cu mitologemul *Janus Bifrons*, alteritatea fiind remarcată, fie prin dedublare, fie prin sciziune. Atât dedublarea, asociată cu *motivul gemenilor*, *al oglinzii*, *al tabloului*, *al fotografiei*, *al umbrei*, cât și sciziunea, redată de imaginea hibridă a omului (*om-obiect* sau *om-animal*), au fost interpretate ca atitudini psihanalitice, de *extraversie*, respectiv *introversie*. Prima etapă de analiză s-a ocupat, în exclusivitate, de arhetipul *Personei*, evidențiind disocierea, evidentă, dintre realitate și irealitate, dintre conștient și inconștient, prin înstrăinarea Eului empiric de Eul lăuntric. S-a dovedit că masca identitară, adică *Persona*, nu coincide cu imaginea Eului conștient, ceea ce conduce către o inadaptare socială a individului, care se cere a fi corijată într-un alt context. Conflictul psihic amplificat de criza realului și de criza identitară va fi, însă, rezolvat la nivelul inconștientului personal / colectiv, care va reacționa compensatoriu, după cum se va demonstra în capitolele următoare.

Capitolul al cincilea, *Revelația Sinelui în planul irealității imediate/ inconștientului prin fragmentarea autorului în imaginea unor arhetipuri*, dezvăluie pulverizarea fantasmatică a autorului în operă, *realitatea vs. irealitatea* blecheriană contribuind la apariția unor prototipuri ale identității personale sau colective. La nivelul scriiturii lui Max Blecher se identifică și se interpretează arhetipurile inconștientului personal/ colectiv (*Anima*, *Bătrânul Înțelept*, *Umbra*, *Trickster*, *Puer Aeternus*, *Sinele*), apoi se stabilesc anumite conexiuni între acestea, menite să preîntâmpine apariția *Sinelui*, centrul aparatului psihic. Arhetipul *Animei* este, întâi de toate, corelat cu imaginea femeii în proza lui Max Blecher și, bineînțeles, cu experiența erotică a protagonistului, ca posibilitate de refacere a ființei neîmplinite, accentuate și de imaginea sa hibridă. Văzută ca o personificare a funcției valoric inferioare în planul inconștientului, *Anima* se dovedește a fi, pe rând, o activare a *senzației*, a *intuiției*, a *gândirii*, a *simțirii*, cu o perspectivă a mișcării către stânga, ceea ce confirmă o posibilă reușită a *individuației*, însă schimbarea bruscă de manifestare către dreapta readuce protagonistul în situația de a-și asuma eșecul unui Eu ce nu poate cunoaște cu adevărat ființa alteră, *Sinele*. În relație cu alte arhetipuri, *Anima* are privilegiul de a se infiltra mai adânc în sfera irealității, traversând inconștientul personal ce corespunde toposului *imaginar* și inconștientul colectiv ce definește *imaginalul*, *mundus imaginalis*, redenumit de Carl Gustav Jung *mundus archetypalis*. Această lume aparițională, construită prin *imaginație activă*, permite întâlnirea

Animei cu arhetipul *Marelui Înțelept*, o aluzie la prototipul *Sinelui* prin cromatică albă, dar care este, ulterior, metamorfozat într-un arhetip al *Personei* prin contaminarea cu o coloristică a sangvinului. Prin fuziunea cu arhetipurile întâlnite, *Anima* contribuie la finalizarea *individuației*, restabilind ordinea psihică, dar, la fel de bine, reneagă totalitatea ființei, pentru că această *Anima* este perfidă, înșelătoare, pusă sub semnul incertitudinii.

După locul ocupat în realitatea scriiturii (personaj feminin), în toposul reveriei (*Anima* ca ipostază propulsată în zona *imaginalului*), arhetipul feminității este surprins și în cadrul oniric. Visul este spațiul predilect al comunicării dintre Eu și Sine, așadar, în acest context, *Anima* este o apariție spontană a non-Eului, iar simbolistica se ambiguizează. Întâlnirea *Animei* cu *Umbra* facilitează, de asemenea, detectarea unor simboluri a căror interpretare detaliată confirmă o evoluție către totalitate, prin acceptarea și asumarea laturilor ascunse ale personalității. Deci, se produce procesul *individuației* ca o consecință a vizualizării *Sinelui* atotcuprinzător, instituit ca atmosferă prin simboluri integratoare specifice, plecând de la prototipul mandalei.

Concurând cu *Anima*, arhetip al feminității latente, *Umbra* ocupă un loc important în sfera inconștientului, fiind un arhetip cu un conținut complex bogat, unde refulările și frustrările sunt remediate. O variantă a *Umbrei* este *Trickster*-ul, un arhetip care respiră prin toate paginile romanelor blecheriene, pentru că scriitorul este creatorul unei lumi prin excelență carnavalești. Bufonul, clovnul, măscăriciul, saltimbancul sunt oameni-manechin care construiesc arlechiniada blecheriană. Această dominantă a scriiturii reliefează, în mod paradoxal, o imagistică a *Sinelui*, tocmai pentru că irealitatea pare să fie mai autentică decât realitatea, așa cum afirmă însuși autorul. *Trickster*-ul permite dedublarea infinit încercată de eroul blecherian, reușita temporară admitând existența unui inconștient guvernat de *Sine*. Cu aspect contrastiv, acest arhetip dezvăluie fața angelică și demonică, în sensul în care denuște, atât o slăbiciune a personalității, cât și o instinctualitate constructivă. Însă, apariția oximoronică a bufonului, accentuată de geometritarea cromatică, marchează un conflict inerent la nivelul psihicului și, deci, *individuația* este amânată. Dacă această copie trunchiată nu și-a atins scopul teleologic al personalizării ființei, atunci *Umbra* ca arhetip original face posibilă, în planul visului blecherian, încheierea unui pact faustic cu Eul empiric, pentru a se produce, în sfârșit, *individuația*. *Umbra* față în față cu *Sinele* dezvăluie parabola existenței umane, tradusă în limbaj psihanalitic prin descifrarea simbolurilor cu deschidere către *individuație*. Eul oniric devine călătorul care explorează straniețea universului inconștient și asistă la întâlnirea epocală dintre *Umbra* și *Sine*, cea din urmă fiind o instanță nelocalizată, dar

care este prezentă pretutindeni prin atmosfera cadrului, prin obiectualul bizar și prin ființele care tranzitează lumile posibile. Odată ce *Sinele* este intuit în această irealitate, se caută varietăți ale prototipului, iar una dintre ele este *Puer Aeternus*. Arhetipul *infans* ilustrat, în romanele lui Max Blecher, aduce cu sine o lume utopică și, totuși, nostalgică, prin prisma faptului că protagonistul, aflat în postura de adult, nu poate reînvia trecutul doar prin exercițiul anamnezei sau nu poate să se plaseze în viitor fără să păcălească moartea. Așadar, reveria este soluția salvatoare de a fuziona cu *Sinele*, arhetipul arhetipurilor, un centru al psihicului uman, dar și al lumii blecheriene. Ca arhetip al totalității, acesta este o voce a naturii care este percepută doar de cel care dorește să se inițieze cu adevărat în irealitatea imediată. Secvența grădinii din vis constituie *unus mundus*, unde *Sinele* a putut fi perceput, atât ca o revărsare a interiorității în afară, cât și ca o redimensionare a exteriorului înăuntrul psihicului uman. Dacă până acum arhetipurile au anticipat un astfel de proces al integrării ființei în totalitate, cea din urmă apariție a *Sinelui*, care se cristalizează în planul irealității imediate, a îndeplinit până la capăt *individuația*.

Interralaționarea arhetipurilor anticipează integralitatea ființei într-o totalitate, prin trasarea axei Eu-Sine, iar capitolul al șaselea, *Explorarea inconștientului colectiv, într-un registru cultural, prin experiența scrisului, un act asumat al individuației*, vine să confirme dinamica inconștientului la nivelul operei literare. Așadar, se aplică *principiul amplificării*, formulat de Carl Gustav Jung, care constă în analiza materialului epic prin prisma unor simboluri culturale cât mai vaste, având un corespondent la nivelul inconștient colectiv. Se vor face asocieri cu alchimia și mitologia, iar rezultatele obținute vor viza *individuația*, proces al devenirii, care, în prealabil, este explicat și prin logica unei psihanalize. Aventurile ontologice prin care trece eroul blecherian (*experiența thanatică, a visului, a bolii, a iubirii*), în profilul cărora se răsfrâng simbolurile și totalitatea arhetipurilor, sunt corelate cu cele patru faze ale procesului alchimic (*înnegrirea, înălbirea, îngălbenirea, înroșirea*) ce contribuie la crearea Marii Opere, numită *lapis philosophorum*, prin experiența integratoare a scrisului. De asemenea, actul scriiturii este susținut și de corelația literatură-mitologie, urmărindu-se o identificare a miturilor culturale (Narcis, Pygmalion, Sisif, Minotaurul, Icar, Demiurgul) inserate în romanele lui Max Blecher, care, însumate, se vor constitui în mitul personal al autorului, *mitul individuației*, în sens psihanalitic. Atât conexiunile cu alchimia, cât și cu mitologia vor conduce către același *proces al individuației*. Psihanaliza analitică recurge, așadar, la referințele culturale, iar trecerea de la inconștientul colectiv la cel personal se face prin echivalarea celor trei laitmotive ale romanelor (*hoinăreală, mortificare, reverie*) cu

procesele psihice (*inflația, alienarea, individuația*). Fiecare proces marchează legătura dintre Eu și Sine, reliefând stadiul la care se află individul și în ce măsură se apropie de *individuație*, adică de completnudinea ființei. Dacă Sinele se suprapune cu Eul, se instalează *inflația*, dacă Eul reneagă Sinele, se produce *alienarea*, însă o recunoaștere și o acceptare a Sinelui din partea Eului înseamnă *individuația* și totodată împlinirea ca totalitate. Această etapă a metodei implică o observare atentă a dinamicii inconștientului și a realizării axei Eu-Sine, identificând, pe rând, un dezechilibru (*inflație, alienare*) și o armonizare a psihicului (*individuația*), semnaland, de fapt, reconstrucția Eului.

Astfel, dacă arhetipul social (etapa I) și arhetipurile afective, morale, existențiale (etapa II) au făcut trimitere la o posibilă *individuație*, aventurile ontologice ale eroului blecherian, miturile și laitmotivele, analizate din perspectiva alchimiei, a mitologiei și a psihologiei analitice (etapa III), au confirmat, în acest moment al demersului analitic, realizarea acestui proces psihic la nivelul operei literare, prin experiența soteriologică a scrisului. S-a dovedit că mitul personal al autorului este unul de natură psihanalitică ce se lasă descoperit prin analiza plurivalentă, făcând trimitere către o singură direcție: *individuația*. Dacă Alexandru Protopopescu vorbește despre *mitul esenței*², acceptând o premisă ontologică, Doris Mironescu enunță *mitul literar*³ al experienței maladive, deși însuși Blecher își deconstruise cu bună știință acest mit: „Mi-ar plăcea să pot distruge mitul suferinței. Să arăt că suferința e o escrocherie.”⁴, mitul personal, din perspectiva psihanalizei abisale a lui Carl Gustav Jung, este *individuația*, care explică o conștientizare a Sinelui și, deci, o maturizare efectivă a ființei.

Ultimul capitol, *Reconstrucția Eului purtător al conștiinței Sinelui prin valorificarea unui mit al individuației, în descendența lui Charles Mauron, și încadrarea autorului într-o tipologie psihologică*, este o etapă sintetizatoare a cercetării noastre, prin care este validat procesul *individuației*, revenind la o conștiință care a renăscut din inconștient. *Enantiotropia* și *metanoia* sunt mecanisme ale psyché-ului care descriu evoluția psihologică a omului, procese care vin în susținerea *individuației*. *Enantiotropia* este un transfer de energie prin care conținuturile psihicului își pot schimba polii, urmărind să se restabilească un echilibru între conștient și inconștient. *Metanoia* reprezintă o mișcare evolutivă a psihicului în sensul în

²Alexandru Protopopescu, *Volumul și esența*, Editura Eminescu, București, 1972, p.78.

³Doris Mironescu, *op. cit.*, p.82: „Experiența de la Berck, codificată în *Inimi cicatrizate* și, parțial, în *Vizuina luminată*, va deveni baza mitului literar al lui Max Blecher.”

⁴Mădălina Lascu, *M. Blecher mai puțin cunoscut. Corespondență și receptare critică*, Editura Hasefer, București, p.321.

care ființa este dispusă să se maturizeze prin acceptarea unor provocări și a unor schimbări majore, constructive pentru definirea personalității desăvârșite. În aceeași măsură, *fenomenul sincronicității* contribuie la consolidarea unei totalități a ființei, demonstrându-se coincidențe între viață și operă literară, tendința identității fractalice fiind un reper constitutiv al bolii, după cum afirmă Daniela Luca, psihanalist român, recunoscând paradoxul intrinsec „nu putem fugi de noi înșine - poate doar cu prețul unei maladii profunde”⁵. Încadrarea scriitorului Max Blecher în *tipul senzație introvertită* și evidențierea unei ubicuități etnice conchid argumentarea că romanele acestui autor problematic finalizează procesul de *individuație*, atât în planul ficțiunii, al irealității imediate, al inconștientului, cât și în sfera realității, a conștiinței care renaște în lumina Sinelui.

Această etapă a studiului nostru reprezintă o confirmare a faptului că produsul artistic, de orice natură ar fi acesta, este echivalentul unui mit psihanalitic, *individuația*, doar prin verificarea unei conștiințe care și-a recunoscut și asumat, în acest moment, originea de natură inconștientă. Așadar, metoda noastră, prin grila psihanalizei lui Carl Gustav Jung, care poate fi aplicată în cazul oricărui produs artistic, presupune patru etape importante: analiza arhetipului social la nivelul conștiinței, identificarea arhetipurilor afective, morale și totale în sfera inconștientului, explorarea inconștientului colectiv în dimensiunea sa culturală, verificarea unei integrități a ființei creatoare prin contiguitatea conștiinței cu inconștientul. Traseul analizei textuale poate fi redus la patru intrări succesive în opera literară, care dezvăluie dimensiunea sferoidă a aparatului psihic: conștient, inconștient personal și colectiv, inconștient colectiv, conștient.

Literatura și psihanaliza au prezentat, așadar, două perspective diferite ale aceleiași identități lăuntrice, pe de o parte un alter-ego, călător în dimensiunea imagistică a textului, o figură alteră a cărei apariție e temporară și care urmează linia serpentină a unei existențe fantasmatică, pe altă parte Sinele, adevărata esență a lumii și a ființei, arhetipul totalității, spre care tinde individul, înscriindu-se în memoria eternă și colectivă a umanității.

Așadar, Max Blecher rămâne în conștiința cititorilor inițiați un „scriitor (care) iese din rol. El evocă acea parte din sine care nu e alienată nici de travaliul ficționalizant al literaturii, nici de mitologia insinuantă a bolii”⁶.

⁵Daniela Luca, *Cuvinte în negativ. Eseuri de psihanaliză*, Editura Tracus Arte, București, 2016, p.128.

⁶Doris Mironescu, *op. cit.*, p.10.

BIBLIOGRAFIE

I. Corpus literar

- Blecher, Max, *Vizuina luminată, Corp transparent, Proze, Publicistică, Arhivă, Corespondență*, Editura Cartea Românească, București, 1971, Ediție întocmită și cuvânt introductiv de Sașa Pană;
- Blecher, Max, *Întâmplări în irealitatea imediată, Inimi cicatrizate, Vizuina luminată, Corp transparent, Corespondență*, Editura Aius / Vinea, București/Craiova, 1999, Ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Constantin M. Popa și Nicolae Țone, Prefață de Radu G. Țeposu (*În căutarea identității pierdute*);
- Blecher, Max, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată*, Editura Aius, Craiova, 2014, Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Constantin M. Popa, Referințe critice de Gabriel Nedelea, Ediția a 2-a revăzută și adăugită;
- Blecher, Max, *Opere*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, Colecția *Opere fundamentale*, București, 2017, Ediție critică, studiu introductiv, note, comentarii, variante și cronologie de Doris Mironescu, Postfață de Eugen Simion.

II. Monografii

- Ailenei, Sergiu, *Introducere în opera lui M. Blecher*, Editura Alfa, Iași, 2003;
- Anamaria, Ciobotaru, *Lumea și lumile lui M. Blecher. Studiu transdisciplinar*, Editura Junimea, Iași, 2016;
- Băicuș, Iulian, *Max Blecher – un arlechin pe marginea neantului*, Editura Universității, București, 2003;
- Brăvescu, Ada, *Max Blecher - un caz de receptare problematic și spectaculos*, Editura Tracus Arte, 2011;
- Chiorean, Anca, *Patru dimensiuni reale în irealitatea imediată. Eseu despre stratigrafia imaginarului blecherian*, Cluj-Napoca, Editura Avalon, 2015;

- Colciar, Rozalia *Timpul discursului la Max Blecher*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007;
- Dorin, Ștefănescu, *Reflecții în sepia. Artă imaginii la Anton Holban și M. Blecher*, Editura Tracus Arte, București, 2017;
- Glodeanu, Gheorghe, *Max Blecher și noua estetică a romanului românesc interbelic*, Editura Limes, Cluj, 2005;
- Lascu, Mădălina, *M. Blecher, mai puțin cunoscut. Corespondență și receptare critică*, Editura, Hasefer, București, 2000;
- Mironescu, Doris, *Viața lui M. Blecher. Împotriva biografiei*, Editura Timpul, Iași, 2012;
- Țeposu, Radu G., *Suferințele tânărului Blecher*, Editura Minerva, București 1996;

III. Studii în volume

- Ailenei, Sergiu, *Stiluri în proza interbelică*, Editura Timpul, Iași, 2000;
- Balotă, Nicolae, *De la Ion la Ioanide*, Editura Eminescu, București, 1974;
- Balotă, Nicolae, *Lupta cu absurdul*, Editura Univers, București, 1971;
- Balotă, Nicolae, *Romanul românesc în secolul XX*, Editura Viitorul românesc, București, 1997;
- Baltazar, Camil, *Evocări și dialoguri literare*, Editura Minerva, București, 1974;
- Bădăraș, George, *Postmodernismul românesc*, Editura Institutul European Iași, 2007;
- Băicuș, Iulian, *Dublul Narcis*, vol. I, Editura Universității, București, 2003;
- Biberi, Ion, *Eros*, Editura Albatros, București, 1974;
- Blanchot, Maurice, *Spațiul literar*, Editura Minerva, București, 2007;
- Buciu, Marian V., *10+10 prozatori exemplari nominalizați la Nobel*, Editura Aura Christi și Andrei Potlog, București, 2010;
- Bușe, Ionel, *Filosofia și metodologia imaginarului*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2005;
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1981;

- Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999;
- Ciocârlie, Corina, *Femei în fața oglinzii*, Editura Echinocțiu, Timișoara, 1998;
- Cernat, Paul, *Modernismul retro în romanul interbelic românesc*, Editura Art, București, 2009;
- Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri*, Editura Minerva, București, 1971;
- Corobca, Liliana, *Personajul în romanul românesc interbelic*, Editura Universității, București, 2003;
- Craia, Sultana, *Fețele orașului*, Editura Eminescu, București, 1988;
- Craia, Sultana, *Vis și reverie în literatura română*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2003;
- Christî, Aura, *Sculptorul*, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2004;
- Crohmălniceanu, Ovid S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, volumul I, Editura Minerva, București, 1972;
- Diaconu A., Mircea, *Firul Ariadnei*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014;
- Demetriade-Bălăcescu, Lucia, *Destăinuiri anti-literare*, Editura Litera, București, 1979;
- Dominique, Maingueneau, *Discursul literar. Paratopie și scenă de enunțare*, Editura Institutul European, Iași, 2007;
- Duda, Virgil, *Evreul ca simbol. Mihail Sebastian și alții*, Editura Hasefer, București, 2004;
- Fântâneru, Constantin, *Interior*, Editura Polirom, Iași, 2006;
- Florescu, Nicolae, *Profîtabila condiție*, Editura Cartea Românească, București, 1983;
- Gasset, Ortega Y, *Studii despre iubire*, Editura Humanitas, București, 2012;
- Ghiolu, Maria, *Serenadă zadarnică. Pagini de jurnal*, Editura Tracus Arte, București, 2011;
- Glodeanu, Gheorghe, *Poetica romanului românesc interbelic*, Editura Libra, București, 1998;
- Heinrich, Alfred, *Peregrinările căutătorului de ideal*, Editura Facla, Timișoara, 1984;
- Hergyan, Tibor, *Confesiuni în romanul românesc interbelic*, Editura Tracus Arte, București, 2012;

- Horodincă, Georgeta, *Structuri libere*, Editura Eminescu, București, 1970;
- Indrieș, Alexandra, *Polifonia persoanei*, Editura Facla, Timișoara, 1986;
- Iosifescu, Silvian, *Reverberații*, Editura Eminescu, București, 1981;
- Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999;
- Lăzărescu, Gheorghe, *Romanul de analiză psihologic în literatura română interbelică*, Editura Minerva, București, 1983;
- Lefter, Ion Bogdan, *Recapitularea modernității. Pentru o nouă istorie a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2001;
- Lefter, Ion Bogdan, *Scurtă istorie a romanului românesc* (cu 58 de aplicații), Editura Paralela 45, Pitești, 2001;
- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, Editura 100+1 Gramar, București, 2000;
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
- Manea, Norman, *Plicuri și portrete*, Editura Polirom, București, 2004;
- Manea, Norman, *Despre clovni: dictatorul și artistul*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 1997;
- Micu, Dumitru, *În căutarea autenticității*, vol. II, Editura Minerva, București, 1994;
- Micu Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum, București, 2000;
- Moceanu, Ovidiu, *Visul și literatura*, Paralela 45, Pitești, 2002;
- Morar, Ovidiu, *Scriitori evrei din România*, Editura Europeană, București, 2006;
- Munteanu, Romul, *Metamorfozele criticii literare moderne*, Editura Univers, București, 1975;
- Mușat, Carmen, *Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă*, Editura Cartea Românească, 2008;
- Mușat, Carmen, *Perspective asupra romanului românesc postmodern și alte ficțiuni teoretice*, Editura Paralela 45, Pitești, 1998;
- Negoîțescu, Ion, *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, București, 1991;
- Negoîțescu, Ion, *Engrame*, Editura Albatros, București, 1975;
- Oișteanu, Andrei, *Imaginea evreului în cultura română*, Editura Polirom, București, 2012;

- Pamfil, Alina, *Poetica alveolarului. Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Editura Dacopress, Cluj-Napoca, 1993;
- Pană, Sașa, *Prezentări*, Editura Tracus Arte, București, 2012;
- Pană, Sașa, *Născut în '02*, Editura Minerva, București, 1973;
- Papu, Edgar, *Lumini perene*, Editura Eminescu, București, 1989;
- Pavel Dan, Sergiu, *Proza fantastică românească*, Editura Minerva, București, 1975;
- Pavel, Laura, *Aniti-lumea unui sceptic*, Editura Paralele 45, Pitești, 2002;
- Perpessicius, *Opere. Mențiuni critice*, vol. 7, Editura Minerva, 1975;
- Petraș, Irina, *Despre locuri și locuire*, Editura Ideea Europeană, București, 2005;
- Pillat, Dinu, *Mozaic istorico-literar*, Editura Albatros, București, 1998;
- Pleșu, Andrei, *Despre îngeri*, Editura Humanitas, București, 2003;
- Pop, Ion, *Avangarda în literatura română*, Editura Atlas, București, 2000;
- Pop, Mihaela, *Imaginarul. Teorii și aplicații*, Editura Universității, București, 2011;
- Popa, Marian, *Comicologia*, Editura Semne, București, 2010;
- Popescu, Simona, *Autorul. Un personaj*, Editura Paralela 45, Pitești, 2015;
- Popescu, Simona, *Salvarea speciei*, Editura Fundației Culturale Românești, București, 2000;
- Protopopescu, Alexandru, *Romanul psihologic românesc*, Editura Eminescu, București, 1978;
- Protopopescu, Alexandru, *Volumul și esența*, Editura Eminescu, București, 1972;
- Raicu, Lucian, *Critica-formă de viață*, Editura Cartea Românească, București, 1976;
- Regman, Cornel, *Colocvial*, Editura Eminescu, București, 1976;
- Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Dacoromână, București, 2006;
- Sebastian, Mihail, *Jurnal (1935-1944)*, Editura Humanitas, București, 1996;
- Săndulescu, Alexandru, *Literatura epistolară*, Editura Minerva, București, 1972;
- Sora, Simona, *Regăsirea intimității*, Editura Cartea românească, București, 2008;

- Șerbu, Ieronim, *Itinerarii critice*, Editura Minerva, București, 1971;
- Șerbu, Ieronim, *Vitrina cu amintiri*, Editura Cartea Românească, București, 1973;
- Toma, Pavel, *Gândirea romanului*, Editura Humanitas, București, 2008;
- Tomuș, Mircea, *Romanul romanului românesc. În căutarea personajului*, Editura 100+1Gramar, București, 1999;
- Tudor Anton, Eugenia, *Ipostaze ale prozei*, Editura Cartea Românească, București, 1977;
- Turconi, Diana, *Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi, Eu sunt ținta*, Editura du Style, București, 1996;
- Țeposu, Radu G., *Viața și opiniile personajelor*, Editura Cartea Românească, 1983;
- Ursa, Mihaela, *Scriitopia sau ficționalitatea subiectului auctorial în discursul teoretic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005;
- Ursa, Mihaela, *Eroticon, Tratat despre ficțiunea amoroasă*, editura Cartea Românească, București, 2012;
- Vârgolici, Teodor, *Caleidoscop literar*, vol. I, Editura Domino, București, 2003;
- Zaci, Mircea, *Cu cărțile pe față*, Editura Cartea Românească, București, 1981;
- Zamfir, Mihai, *Cealaltă față a prozei*, București, Eminescu, 1988;

III Studii în periodice

- Anton, Ruxandra, *Magia durerii, cronică teatrală*, Cultura, Nr. 70, 03.05.2007;
- Bernic, Corina, *M. Blecher*, Bucureștiul cultural, Nr. 20-21, 2006;
- Blecher, Dora Wechsler, *M. Blecher era un om delicat și superstițios*, interviu luat de Radu G. Țeposu, în Cuvântul, an IV (IX), Nr. 5, mai 1998;
- Brăvescu, Ada, *Max Blecher în epoca sa*, România literară, Nr. 36, 2008;
- Brăvescu, Ada, *Întâmplări în irealitatea imediată sau modelul narativ al identității*, Tribuna, Nr. 146, 1-15 octombrie, 2008;
- Cernat, Paul, *M. Blecher, opere necicatrizate*, Observator Cultural, Nr. 888, 08.09.2017;
- Chiriță, Georgeta, *Tirania obiectelor*, Observator Cultural, Nr. 492, septembrie 2009;

- Ciobotaru, Ana, *Sentimentul morții și conștiința sinelui în opera lui Max Blecher*, e-reporter, 2013;
- Ciobotea, Radu, *Lumea răsturnată a lui M. Blecher*, Orizont, Nr. 4, 2005;
- Cojocaru, Claudia, *Inimi cicatrizate - printre epoci cutreieram*, Cultura, Nr. 9/2016;
- Colciar, Rozalia Groza, *Prezentul în discursul narativ al lui Max Blecher*, Dacoromania, serie nouă, V-VI, 200-2001, Cluj-Napoca;
- Daniela Trif, Ioana, *Max Blecher-o altă manifestare a alterității*, Tânărul scriitor, wordpress.com;
- Deciu, Andreea, *Bolnavii lui M. Blecher sau despre alungarea din sine*, România literară, Nr. 23, 2000;
- Dinu, Maria, *Stările transparenței în poezia lui M. Blecher*, Cultura literară, Nr. 500, 21 ianuarie 2015;
- Dobre, Ana, *Realități stroboscopice. Poliptic de viață evreiască*, Ex-Punto, Nr.3, 2010;
- Gelep, Cristina, *Max Blecher și tragicul alterat*, Lecturi, Nr. 12, decembrie 2014;
- Gheorghe, Cezar, *Mintea și corpul - o singură realitate*, Observator Cultural, Nr. 492, septembrie 2009;
- Ghițan, Zoica, *Ipostaze ale omului la M. Blecher și Franz Kafka*, Tineri critici, Nr. 11-12 (480-481), noiembrie-decembrie 2005;
- Glodeanu, Gheorghe, *Max Blecher și tentația visului*, Caiete silvane, octombrie 2009;
- Goldiș, Alex, *Note despre poetica lui Max Blecher*, Cultura literară, Nr. 378, iunie 2012;
- Goldiș, Alex, *Pentru o poetică fotografică*, Cultura literară, Nr. 381, 5 iulie 2012;
- Iftene, Daniel, *Țesuturi cicatrizate*, Cultura, Nr. 9/2016;
- Ioanid, Doina, *Cartea - cicatrice*, Observator Cultural, Nr. 492, septembrie 2009;
- Iorgulescu, Mircea, *M. Blecher, Vizuina luminată*, în România literară, an IV, Nr. 43, octombrie 1971;
- Jicu, Adrian, *Doris Mironescu și resurecția biografiei. Cazul lui Max Blecher*, Convorbiri literare, Nr. 7 (199), iulie 2012;

- Majuru, Adrian Aurel, *Eul chinuit din Irealitatea imediată*, Ziarul Financiar, 3 iunie 2010;
- Mironescu, Doris, *O inspecție a conceptului de monografie. Cazul M. Blecher*, Bucureștiul Cultural, Nr. 102, noiembrie 2010;
- Mironescu, Doris, *M. Blecher și orașul de provincie: fotograme dintr-o realitate ideologică*, Bucureștiul Cultural, Nr. 108, august 2011;
- Mironescu, Doris, *Trei secvențe din irealitatea imediată*, Observator Cultural, Nr. 492, septembrie 2009;
- Mironescu, Doris, *Cinematograf și panopticum: două incendii în irealitatea imediată*, Convorbiri literare, Nr. 3, 2012;
- Mironescu, Doris, *O carte a memoriei - Vizuina luminată de M. Blecher*, Limba Română, an XXI (2011), Nr. 9-10;
- Mironescu, Doris, *Kafka și Blecher: corvoada mărturisirii*, Timpul, Nr. 11, noiembrie 2005;
- Mironescu, Doris, *Glose blecheriene*, Timpul, martie 2009;
- Mironescu, Doris, *O carte hieroglifică*, Timpul, noiembrie 2009;
- Mironescu, Doris, *Întâmplări în irealitatea imediată. Structura romanului*, Timpul, februarie 2010;
- Mironescu, Doris, *De la criza identității la vizionarism*, Timpul, martie 2010;
- Mironescu, Doris, *Erotismul între aberație și revelație*, Timpul, iunie-iulie 2011;
- Mironescu, Doris, *Cum poate fi citit Blecher astăzi?*, Argeș, Nr. 4, aprilie 2010;
- Nițu, Maria, *M. Blecher și marea flecăreală*, Saeculum, Nr. 9-10, 2006;
- Pătraș, Antonio, *În lumea lui M. Blecher*, România literară, Nr. 47, 2000;
- Pârvulescu, Ioana, *Un sens de mult căutat*, România literară, Nr. 39, 2001;
- Pop, Ion, *Correspondență inedită: M. Blecher către Geo Bogza*, România literară, Nr. 6, 2009;
- Răsucescu, Andreea, *Teatrul-muzeu Max Blecher*, Observator Cultural, Nr. 492, septembrie 2009;
- Romila, G. Adrian, *Max Blecher și jurnalul cavernei*, Melidonium, 21 aprilie, 2012;
- Simuț, Ion, *Un clasic discret: Straniul M. Blecher*, Cuvântul, an 5, Nr. 9, septembrie 1999;

- Simuț, Ion, *Atentat la canonul interbelic*, România literară, Nr.44, 2005;
- Suhor, E. , *M. Blecher - 50 de ani de la moarte*, Revista cultului mozaic, An XXXIII, Nr.648, 15 iunie, 1988 ;
- Trandafir, Constantin, *Originalitate și convergențe*, Steaua, nr.7, 1989;
- Trandafir, Constantin, *Cogito-ul scriitorului*, Ateneu, nr. 6, 1990;
- Țepeneag, Dumitru, *Spațiul precar al lui M. Blecher*, Caiete critice, nr.1-2 din 1997;
- Țeposu, Radu G., *Experiment și analiză la Blecher*, Amfiteatru, nr.7, iulie 1978;
- Vighi, Daniel, *Contemplare în panopticum*, România literară, Nr. 39, 27 septembrie 1990;
- Zamfir, Mihai, *Éros sans érotisme*, Cahiers roumains d'étude littéraire, 1988, nr.3;

IV. Studii de psihanaliză, mitocritică și psihocritică

- Assoun, Paul-Laurent, *Freud, filosofia și filosofii*, Editura Trei, București, 1996;
- Anne, Clancier, *Psychanalyse et critique littéraire*, Toulouse, Edouard Privat Editeur, 1973;
- Assoun, Paul-Laurent, *Littérature et psychanalyse : Freud et la création littéraire*, Ellipses, 1996;
- Bachelard, Gaston, *Poetica spațiului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
- Bachelard, Gaston, *Aerul și visele*, Editura Univers, București, 1997;
- Bachelard, Gaston, *Apa și visele*, Editura Univers, București, 1997;
- Bachelard, Gaston, *Pământul și reveriile odihnei*, Editura Univers, București, 1999;
- Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, Editura Univers, București, 2000;
- Bachelard, Gaston, *Dreptul de a visa*, Editura Univers, București, 2009;
- Bayard, Pierre, *Peut-on appliquer la littérature à la psychanalyse?*, Les Éditions de Minuit, 2004;
- Barthes, Roland, *Romanul scriiturii. Plăcerea textului*, Editura Univers, București, 1987;

- Barthes, Roland, *Despre Racine*, Editura Pentru Literatura Universală, București, 1969;
- Baudouin, Charles, *Études de psychanalyse*, Ed. Delachaux&Niestlé, Neuchâtel-Paris, 1922;
- Baudouin, Charles, *Introduction à l'analyse des rêves*, Ed. l'Arche, 1950, Genève;
- Baudouin, Charles, *L'œuvre de Jung et la psychologie complexe*, Ed. Payot, Paris, 1963;
- Baudouin, Charles, *Psychanalyse de l'art*, Ed. Alcan, Paris 1929;
- Baudrillard, Jean, *L'autre par lui-même*, Éditions Gallilée, Paris, 1987;
- Bellemin-Noël, Jean, *Psychanalyse et littérature* (1978), PUF, 2002;
- Bergez, Daniel; Barbéris, Pierre; De Biasi, Pierre-Marc; Marini, Marcelle; Valency, Gisèle, *Introduction aux methodes critiques pour l'analyse littéraire*, Dunod, Paris, 1999;
- Bernard, Merigot, *Freud et la critique litteraire*, în Europe, martie 1974;
- Bettelheim, Bruno, *Freud and Man's Soul*, Chatto & Windus, London, 1983;
- Bion, Wilfred, *Elements of Psychoanalysis*, în Bion, 1977;
- Bârlogeanu, Lavinia, *Jung îndrăgostit de suflet*, Editura Nemira Publishing, București, 2013;
- Blanchot, Maurice, *Spațiul literar*, Editura Minerva, București, 2007;
- Borch-Jacobsen, Mikkel, *Lacan. Le maître absolu*, Éditions Flammarion, Paris, 1995;
- Braga, Corin, *De la arhetip la anarhetip*, Editura Polirom, București, 2006;
- Braga, Corin, *Psihobiografii*, Editura Polirom, București, 2011;
- Braga, Corin, *Concepte și metode în cercetarea imaginarului. Dezbaterile Phantasma*, Colecția Plural M, Editura Polirom, Iași, 2007;
- Braga, Mircea, *Eseu despre izvoarele aventurii metodologice moderne*, Editura Imago, Sibiu, 2002;
- Brome, Vincent, *Jung: Man and Myth*, Macmillan, London, 1978;
- Caraion, Ion, *Șfârșitul continuu*, Editura Cartea Românească, București, 1977;
- Caillois, Roger, *Abordări ale imaginarului*, Editura Nemira, București, 2002;
- Caillois, Roger, *Eseuri despre imaginație*, Editura Univers, București, 1975;
- Cain, Jaques, *Psihanaliză și psihosomatic*, Editura Trei, București, 1998;

- Clancier, Anne, *Psychanalyse et critique littéraire*, Privat, 1973;
- Chevalier, Jean ; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. I, II, III, Editura Artemis, București, 1993;
- De Scitivaux, Frédéric, *Lexic de psihanaliză*, Institutul European, Iași, 1998;
- Diatkine, Gilbert, *Jacques Lacan*, Editura Fundației Generația, București, 2002;
- Dry, Avis, *The Osychology of Jung: A Critical Interpretation*, Methuen, London, 1961;
- Drob, Sanfort L., *Ghid de lectură la Cartea Roșie de Carl Gustav Jung*, Editura Trei, București, 2016;
- Diatkine, Gilbert, *Jacques Lacan*, Colecția Mari psihanalști, Editura Generația, București, 2002;
- Durand, Gilbert, *Figuri mitice și chipuri ale operei. De la mitocritică la mitanaliză*, Editura Nemira, București 1998;
- Élisabeth, Roudinesco, *Jacques Lacan*, Éditions Fayard, Paris, 1993;
- Edinger, Edward, *Ego și arhetip*, Editura Nemira, București, 2014;
- Enăchescu, Constantin, *Experiența vieții interioare și cunoașterea de sine (de la Socrate la Freud)*, Editura Paideia, București, 2006;
- Evans, Dylan, *Dicționar introductiv de psihanaliză lacaniană*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 1, *Introducere în psihanaliză*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Ondine Dacălița, Roxana Melnicu, Reiner Wilhelm, Notă asupra ediției Raluca Hurduc;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 2, *Interpretarea viselor*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Roxana Melnicu, Notă asupra ediției Raluca Hurduc;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 3, *Psihologia inconștientului*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Gilbert Lepădatu, George Purdea, Vasile Dem. Zamfirescu, Notă asupra ediției Raluca Hurduc;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 4, *Cuvântul de spirit și raportul său cu inconștientul*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Daniela Ștefănescu, Vasile Dem. Zamfirescu, Note introductive și coordonare terminologică Vasile Dem. Zamfirescu, Notă asupra ediției Raluca Hurduc;

- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 5, *Studii despre sexualitate*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană, notă asupra ediției și note introductive Rodica Matei, Revederea traducerii Vasile Dem. Zamfirescu;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 6, *Inhibiție, simptom, angoasă*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Roxana Melnicu, Georgeta Mitrea, Notă asupra ediției și note introductive Roxana Melnicu, Revederea traducerii Vasile Dem. Zamfirescu;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 7, *Nevroză, psihoză, perversiune*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Roxana Melnicu, Corneliu Irimia, Reiner Wilhelm, Silviu Dragomir, Notă asupra ediției, note introductive și coordonare terminologică Roxana Melnicu, Revederea traducerii Vasile Dem. Zamfirescu;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 8, *Nevroza la copil*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Rodica Matei, Ruxandra Hosu, Notă asupra ediției și note introductive Raluca Hurduc, Revederea traducerii Vasile Dem. Zamfirescu;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 9, *Studii despre societate și religie*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană Raluca Hurduc, Roxana Melnicu, George Purdea, Daniela Ștefănescu, Vasile Dem. Zamfirescu, Notă asupra ediției și note introductive Roxana Melnicu;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 10, *Eseuri de psihanaliză aplicată*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană și note introductive Vasile Dem. Zamfirescu, Notă asupra ediției Raluca Hurduc;
- Freud, Sigmund, *Opere esențiale*, vol. 11, *Tehnica Psihanalizei*, Editura Trei, București, 2009, trad. din lb. germană și note introductive Roxana Melnicu, Revederea traducerii Vasile Dem. Zamfirescu, Notă asupra ediției Raluca Hurduc;
- Fordham, Frieda, *Introducere în psihologia lui Carl Gustav Jung*, Editura IRI, București, 1998;
- Fordham, Michael, *Jung's conception of transference*, J. Analyt. Psychol, 1974;
- Gengembre, Gérard, *Marile curente ale criticii literare*, Editura Institutul European, Iași, 2000, nr. 29;

- Glover, Edward, *Freud or Jung*, Allen& Unwin, London, 1950;
- Goldengerg, Naomi, *Archetypal theory after Jung*, Spring, 1975;
- Hall, James A., *Interpretarea jungiană a viselor*, Editura Herald, București, 2013;
- Hamm, Jean-Jacques, *Psychanalyse et littérature. Essai de bibliographie*, Fascicule pédagogique n°3, APFUCC, 1981;
- Helmut, Thoma, Kachele Horst, *Tratat de psihanaliză contemporană*, vol.1, Editura Trei, București, 2009;
- Jackson, Leonard, *Literature, Psychoanalysis and the New Sciences of the Mind*, Pearson Education, 2000;
- Jacobi, Jolande, *Complex, arhetip, simbol*, Editura Trei, București, 2015;
- Jean-Louis, Baudry, *Freud et la création littéraire*, în *Théorie d'ensemble*, Éditions Du Seuil du Seuil, Paris, 1968;
- Jean-Michel, Palmier, *Lacan*, Éditions Universitaire, Paris, 1970;
- Jung, Carl Gustav, *Amintiri, vise, reflecții* consemnate și editate de Aniela Jaffé, Editura Humanitas, București, 2015, Ediție revăzută, Traducere și Notă de Daniela Ștefănescu;
- Jung, Carl Gustav, *Cartea Roșie. Liber Novus*, Editura Trei, București, 2012, Editată de Sonu Shamdasani, Introducere de Sonu Shamdasani, Prefață de Ulrich Hoerni, trad din lb germană Viorica Nișcov, trad din lb engl. Simona Reghintovschi;
- Jung, Carl Gustav, *Psihologie și alchimie. Simboluri onirice ale procesului de individuație. Reprezentări ale mântuirii în alchimie*, Editura Teora, București, 1998 ;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 1, *Psihologia fenomenelor oculte*, Editura Trei, București, 2015, trad. din lb. germană Dana Verescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 3, *Psihogeneza bolilor spiritului*, Editura Trei, București, 2005, trad. din lb. germană Dana Verescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 4, *Freud și psihanaliza*, Editura Trei, București, 2008, trad. din lb. germană Daniela Ștefănescu, cuvânt înainte Vasile Dem. Zamfirescu;

- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.5, *Simboluri ale transformării*, Editura Trei, București, 2016, trad. din lb. germană Daniela Ștefănescu, cuvânt înainte Vasile Dem. Zamfirescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.6, *Tipuri psihologice*, Editura Trei, București, 2004, trad. din lb. germană Viorica Nișcov;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.7, *Două scrieri despre psihologia analitică*, Editura Trei, București, 2007, trad. din lb. germană Viorica Nișcov;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 8, *Două scrieri despre psihologia analitică*, Editura Trei, București, 2007, trad. din lb. germană Viorica Nișcov, cuvânt înainte Vasile Dem. Zamfirescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.9/1, *Arhetipurile și inconștientul colectiv*, Editura Trei, București, 2014, trad. din lb. germană Daniela Ștefănescu, Vasile Dem. Zamfirescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.9/2, *Aion. Contribuții la simbolistica Sinelui*, Editura Trei, București, 2005, trad. din lb. germană Daniela Ștefănescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.10, *Civilizația în tranziție*, Editura Trei, București, 2011, trad. din lb. germană Adela Motoc, Cristina Ștefănescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.11, *Psihologia religiei vestice și estice*, Editura Trei, București, 2010, trad. din lb. germană Viorica Nișcov;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.12, *Psihologie și alchimie*, Editura Trei, București, 2016, trad. din lb. germană Viorica Nișcov;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.14/2, *Mysterium Coniunctionis. Cercetări asupra separării și unirii contrastelor sufletești în alchimie*, Editura Trei, București, 2006, trad. din lb. germană Daniela Ștefănescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol.14/3, *Mysterium Coniunctionis. Cercetări asupra separării și unirii contrastelor sufletești în alchimie*. Volum suplimentar Aurora Consurgens, Editura Trei, București, 2006, trad. din lb. germană Dana Verescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 15, *Despre fenomenul spiritului în artă și știință*, Editura Trei, București, 2007, trad. din lb. germană Gabriela Danțiș;

- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 16, *Practica psihoterapiei. Contribuții la problema psihoterapiei și la psihologia transferului*, Editura Trei, București, 2013, trad. din lb. germană Daniela Ștefănescu;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 17, *Dezvoltarea personalității*, Editura Trei, București, 2006, trad. din lb. germană Viorica Nișcov;
- Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 18/1, *Viața simbolică*, Editura Trei, București, 2014, trad. din lb. germană Adela Motoc;
- Kandel, Eric, *Psihiatrie, psihanaliză și noua biologie a minții*, Editura Trei, București 2013;
- Lacan, Jaques, *Écrits*, Paris, Éditions Du Seuil, 1966;
- Lacan, Jaques, *Le séminaire, Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse, Livre XI*, Paris, Éditions Du Seuil, 1973;
- Lacan, Jaques, *Funcția și câmpul vorbirii și limbajului în psihanaliză*, Editura Univers, București, 2000;
- Rocheterie, Jacques, *Simbologia viselor*, vol.1, 2, Editura Artemis, București, 2006;
- Madelénat, Daniel, *L'intimisme*, Éditions PUF, Paris, 1989;
- Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001;
- Marcel, Mauss, *Les Techniques du corps*, Journal de Psychologie, nr. 3-4/ 1936 ;
- Milner, Max, *Freud et l'interprétation de la littérature*, SEDES (1ère édition), 1997;
- Minulescu, Mihaela, *Introducere în analiza jungiană*, Editura Trei, Bucuresti, 2001;
- Minulescu, Mihaela, *Complexele. Creativitate sau distructivitate*, Editura Trei, Bucure;ti, 2015;
- Morel, Corinne, *ABC-ul psihologiei și psihanalizei*, Editura Corint, București, 2003;
- Moss, Robert, *Visul activ*, Editura Nemira, București, 2014;
- Munteanu, Romul, *Metamorfozele criticii europene moderne*, Editura Univers, București, 1975;
- Paul-Laurent, Assoun, *Littérature et psychanalyse: Freud et la création littéraire*, Éditions Ellipses, Paris, 1996;

- Philippe, Gilles, *Romanul. De la teorii la analize*, Editura Institutul European, Iași, 2002;
- Poirier, Jacques, *Littérature et psychanalyse*, Editions universitaires de Dijon, 1998;
- Pontalis, Jean-Bertrand, *După Freud*, Editura Trei, București, 1997;
- Pop, Alexandru, *Dicționar de alchimie ilustrat*, Editura Paralelă 45, Pitești, 2006;
- Popescu I. L., *Doctrina lui Freud*, Editura Semne, București, 2007;
- Protopopescu, Valentin, *Cioran în oglindă. Încercare de psihanaliză*, Editura Trei, București, 2003;
- Quindoz, Jean-Michel, *Citindu-l pe Freud*, Editura Fundației Generația, București, 2005;
- Radmila Moacanin, *Esența psihologiei lui Jung și budismul tibetan. Căi occidentale și orientale către esență*, Editura Atman, București, 2015;
- Rank, Otto, *Mitul nașterii eroului. O interpretare psihologică a mitologiei*, Editura Herald, București, 2012;
- Richard, Evans, *Entretiens avec Carl Gustav Jung, Avec des commentaires de Ernest Jones*, Éditions Payot, Paris, 1970;
- Roudinesco, Élisabeth, *De la Sigmund Freud la Jacques Lacan*, Editura Humanitas, București, 1995;
- Roudinesco, Élisabeth, *Schița unei vieți, istoria unui sistem de gândire*, Editura Trei, București, 1998;
- Sarah, Kofman, *L'enfance de l'art: Une interprétation de l'esthétique freudienne*, Éditions Payot, Paris, 1970;
- Samuels, Andrew, *Jung și post-jungienii*, Editura Herald, București, 2013;
- Samuels, Andrew; Shorter, Bani; Plaut, Fred, *Dicționar critic al psihologiei analitice jungiene*, Editura Herald, București, 2014;
- Stevens, Anthony, *Jung*, Editura Humanitas, București, 1996;
- Tucan, Dumitru, *Introducere în studiile literare*, Editura Institutul European, Iași, 2007;
- Uță, Mihai, *Metapsihologia freudiană*, Editura Aius Printed, Craiova, 2011;
- Von Franz, Marie-Louise, *Carl Gustav Jung: His Myth in Our Time*, Hodder & Stoughton, London; Putnam, New York, 1975;

- Von Franz, Marie-Louise, *Problema Puer Aeternus*, Editura Nemira, București, 2016;
- Von Franz, Marie-Louise, *Visele și moartea*, Editura Nemira, București, 2015;
- Yorke, C, *Freud rediscovered*, The Listener, London, 1982;
- Zamfirescu, V. Dem, *Filosofia Inconștientului*, vol. V, Editura Trei, București, 1998;
- Zamfirescu, V. Dem, *Introducere în psihanaliza freudiană și postfreudiană*, Editura Trei, București, 2012, Ediția a III-a;
- Zoila, Fernandez Adolfo, *Freud și psihanalizele*, Editura Humanitas, București, 1996;

V. Surse online

<http://institutublecher.blogspot.ro/>

<http://www.maxblecher.ro/prezentare.php>